

MASROP E-Dergi

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi

MASROP E-Dergi Cilt 15.2

Kasım 2021

© MASROP E-Dergi, 2021

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi
MASROP E-Dergi

E-Journal Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians and Conservator-Restorers

MASROP E Dergi Ulusal Hakemli bir elektronik dergidir

MASROP E Dergi is a National Refereed Journal

Türkçe olarak yılda 2 sayı (Nisan ve Kasım) yayınlanır
Published in Turkish annually in two issues (April and November)

Elektronik Site Sorumlusu / Web and Graphic Design
Selçuk Öztürk

E-Dergi Tasarım / E-Journal Design
Öğr. Gör. (MA) Ceren Baykan (TÜ); Prof. Dr. Daniş Baykan (TÜ)

Posta Adresi / Address
Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, I.
Bina, Kat 1, oda nu.: 106, Klasik Arkeoloji Laboratuvarı, Güllapoğlu Yerleşkesi
22030, Merkez / Edirne

Telefon / Phone
0-284-235 95 27 Dâhili: 1202

E-posta Adresi / E-mail
masrop.e.dergi@gmail.com

İnternet Adresi / Web Address
<http://www.masrop.org>
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/masrop>

ISSN: 1307-4008

Ön Kapak Tasarım
Ceren Baykan (TÜ)

Kapak Fotoğrafi
Dicle Kaya Derinoğullu 2015

Cilt 15 Sayı 2 KASIM 2021

Yayımlanan makalelerin yayın hakkı saklıdır. MASROP E-Dergi’de yer alan makaleler (tekil veya toplu şekilde) basılı olarak çoğaltılamaz veya yayımlandığı sitelerden indirilerek, ticari veya başka bir amaçla dijital platformlarda paylaşamaz. **Yayın etiği açısından yazarların (indirdiği pdf dosyayı doğrudan yüklemesi değil), personel sayfalarında ve *academia.edu* ve *researchgate.net* gibi açık akademik veri tabanlarında makalesinin yayımlandığı sayfanın uzantısını yüklenerek dosya ulaşımı vermesi uygundur.** Bilimsel yayınlarda kaynak gösterilerek alıntı halinde kısmi kullanımlar mümkün olmakla birlikte görsellerinin başka yayında kullanımı makale yazarının, görsel sahibinin özel iznine bağlıdır. Makalelerin yazın ve görsel içeriğinin etik ve yasal sorumluluğu yazar(lar)ına aittir. MASROP E-Dergi makalelerinin görselleri aksi belirtilmediği ve kaynak gösterilmediği sürece makalenin yazarına aittir.

© MASROP E-Dergi, 2021

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Daniş Baykan (TÜ) *Editör*
Dr. Ergün Karaca (TÜ) *Yardımcı Editör*
Ceren Baykan (TÜ) *Yayın Editörü*
Uğur Alanyurt (MSGSÜ) *Yardımcı Yayın Editörü*

Onursal Yayın Kurulu / Honorary Editorial Board

Oktay Ekinci Onursal Başkan / *Honorary Chief Editor (Vefat 2013)*
Prof. Dr. Belkıs Dinçol (İÜ emekli)
Prof. Dr. Turan Efe (Şeyh Edebali Ü emekli)
Prof. Dr. Mehmet Özdoğan (İÜ emekli)
Prof. Dr. Nuran Şahin (Ege Ü emekli)
Prof. Dr. Elif Tül Tulunay (İÜ emekli)
Dr. Işık Şahin (TÜ emekli)
Dr. Aksel Tibet (İFEA İstanbul / *Vefat 2019*)

Alan Editörleri / Field Editors

Prof. Dr. Daniş Baykan (TÜ) - *Antik Çağ Arkeolojisi Alan Editörü*
Prof. Dr. Ayla Sevim Erol (Ankara Ü) - *Antropoloji Alan Editörü*
Prof. Dr. Gülgün Yılmaz (TÜ) - *Sanat Tarihi Alan Editörü*
Doç. Dr. Atilla Batmaz (Ege Ü) - *Önasya Arkeolojisi Alan Editörü*
Doç. Dr. Aliye Erol Özdzibay (İÜ) *Nüvizmatik Alan Editörü*
Doç. Dr. Emma Louise Baysal (Ankara Ü) - *İngilizce Dil Editörü*
Doç. Dr. Nil Orbeyi (MSGSÜ) - *Mimarlık Alan Editörü*
Doç. Dr. Hasan Peker (İÜ) - *Hititoloji Alan Editörü*
Doç. Dr. Fatma Banu Uçar Çakan (İÜ) - *Koruma Onarım Alan Editörü*
Dr. Alper Yener Yavuz (Mehmet Akif Ersoy Ü) - *Paleoantropoloji Alan Editörü*

Dergimiz *Academic Search Complete, EBSCO, Academic Journal Index, WorldCat* ve *ASOS* gibi alan indekslerinde taranan “Alan İndeksleri Tarfından Taranan Hakemli Dergi” konumundadır ve Dergipark (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/masrop>) ve ana siteden (<http://masrop.org/>) eş zamanlı yayımlanmaktadır.

Hakem Danışma Kurulu / Advisory Board

Unvan ve soyadı alfabetik / Title and surname alphabetic

Prof. Dr. Sennur Akansel (TÜ) Prof. Dr. Serdar Aybek (Celal Bayar Ü)
Prof. Dr. Daniş Baykan Prof. Dr. Asnu Bilban Yalçın (İÜ)
Prof. Dr. Demet Binan (MSGSÜ) Prof. Dr. Sedef Çokay Kepçe (İÜ)
Prof. Dr. Serra Durugönül (Mersin Ü) Prof. Dr. Ayla Sevim Erol (Ankara Ü)
Prof. Dr. Bekir Eskici (Gazi Ü) Prof. Dr. Timur Gültekin (Ankara Ü)
Prof. Dr. Gül Gürtekin Demir (Ege Ü) Prof. Dr. Gül Işın (Akdeniz Ü)
Prof. Dr. Kaan İren (Muğla Sıtkı Koçman Ü) Prof. Dr. Necmi Karul (İÜ)
Prof. Dr. Zeynep Koçel Erdem (MSGSÜ) Prof. Dr. Gülriz Kozbe (Batman Ü)
Prof. Dr. Sevgi Lökçe (Atılım Ü) Prof. Dr. M. Sacit Pekak (Hacettepe Ü)
Prof. Dr. Gürcan Polat (Ege Ü) Prof. Dr. Hamdi Şahin (İÜ)
Prof. Dr. Gülsün Umurtak (İÜ) Prof. Dr. Ahmet Yaraş (TÜ)
Prof. Dr. Gülgün Yılmaz (TÜ)

Doç. Dr. Selim Ferruh Adalı (Ankara Sosyal Bilimler Ü) Doç. Dr. N. Çiçek Akçıl Harmankaya (İÜ)
Doç. Dr. Çiler Altınbilek Algül (İÜ) Doç. Dr. Atilla Batmaz (Ege Ü)
Doç. Dr. Emma Louise Baysal (Ankara Ü) Doç. Dr. Adnan Baysal (Ankara Ü)
Doç. Dr. Yener Bektaş (Ahi Evran Ü) Doç. Dr. Özgü Çomezoglu Uzbek (İÜ)
Doç. Dr. Arzu Demirel (Mehmet Akif Ersoy Ü) Doç. Dr. Yeşim Doğan (Ankara Ü)
Doç. Dr. Emre Erdan (AMÜ) Doç. Dr. Cevdet Merih Ereğ (Gazi Ü)
Doç. Dr. Kenan Eren (MSGSÜ) Doç. Dr. Melda Ermiş (İÜ)
Doç. Dr. Aliye Erol Özdzibay (İÜ) Doç. Dr. Lale Doğer (Ege Ü)
Doç. Dr. Bülent Genç (Mardin Artuklu Ü) Doç. Dr. İlkan Hasdağlı (TÜ)
Doç. Dr. Gökhan Kağnıcı (Katip Çelebi Ü) Doç. Dr. Hatice Kalkan (Tekirdağ N. Kemal Ü)
Doç. Dr. Semiha Kartal (TÜ) Doç. Dr. Erkan Konyar (İÜ)
Doç. Dr. Hüseyin Köker (Süleyman Demirel Ü) Doç. Dr. Dinçer Savaş Lenger (Akdeniz Ü)
Doç. Dr. Nil Orbeyi (MSGSÜ) Doç. Dr. Aşkım Özdzibay (İÜ)
Doç. Dr. Hüseyin Sami Öztürk (Marmara Ü) Doç. Dr. Hasan Peker (İÜ)
Doç. Dr. Müjde Peker (İÜ) Doç. Dr. Deniz Sarı (Bilecik Şeyh Edebali Ü)
Doç. Dr. Nazire Papatya Seçkin (MSGSÜ) Doç. Dr. Ayça Tiryaki (İÜ)
Doç. Dr. Özgür Turak (İÜ) Doç. Dr. Murat Türkteki (Şeyh Edebali Ü)
Doç. Dr. Fatma Banu Uçar Çakan (İÜ) Doç. Dr. Derya Yalçıklı (Çanakkale 18 Mart Ü)
Doç. Dr. Nalan Damla Yılmaz Usta (S. Demirel Ü) Doç. Dr. Aslıhan Yurtsever Beyazıt (İÜ)

Dr. Ahmet İhsan Aytek (Mehmet Akif Ersoy Ü)
Dr. Baki Demirtaş (TÜ)
Dr. Burcu Kırmızı (Yıldız Teknik Ü)
Dr. Serdar Mayda (Ege Ü)
Dr. Hüseyin Murat Özgen (MSGSÜ)
Dr. Alper Yener Yavuz (Mehmet Akif Ersoy Ü)
Dr. S. Melike Zeren Hasdağlı (TÜ)

Dr. Mustafa Bilgin (Afyon Kocatepe Ü)
Dr. Öznur Gülhan (Ankara Ü)
Dr. Ergün Karaca
Dr. Alptekin Oransay (Anadolu Ü)
Dr. Feyzullah Şahin (İzmir Demokrasi Ü)
Dr. Fuat Yılmaz (TÜ)

Cilt 15 Sayı 2 Kasım 2021 Hakemleri

Prof. Dr. Gülriz Kozbe (Batman Ü)
Prof. Dr. Ahmet Yaraş (TÜ)
Doç. Dr. Erkan Konyar (İÜ)
Doç. Dr. Müjde Peker (İÜ)

Prof. Dr. Gülgün Yılmaz (TÜ)
Doç. Dr. Bülent Genç (Mardin Artuklu Ü)
Doç. Dr. Aşkım Özdzibay (İÜ)
Dr. Ergün Karaca (TÜ)

İçindekiler

MASROP E-Dergi Künye	ii
MASROP E-Dergi Yayın Kurulu / <i>Editorial Board</i>	iii
MASROP E-Dergi Hakem Danışma Kurulu / <i>Advisory Board</i>	iv
İçindekiler	v
Editörden	vi

Araştırma Makalesi

Dicle Kaya Derinoğullu	1-11
Köprü Mühendisleri Olarak Roma Lejyonları: İmparatorluğun Doğu Sınırındaki Köprü Örnekleri Üzerinden Bir İnceleme <i>The Roman Legions As Bridge Engineers: A Review Of Examples Of Bridges On The Empire's Eastern Border</i>	

Derleme Makale

Mehmet Altun	12-23
Yukarı Mezopotamya Tarihöncesi Toplumlarının Kültürel Etkileşim ve İletişimine Dair Kuramların Antropolojik Bağlamı <i>The Anthropological Context of Theories on the Cultural Interaction and Communication Methods of Prehistoric Societies in Upper Mesopotamia</i>	
Yaşar Özrili- Ayşenur Sezgin Özrili	24-37
Kültürel Mirasın Simgesel Öğeleri: Müze İşlevi Kazandırılan Sağlık Kurumlarına Örnekler <i>Symbols Of Cultural Heritage: Examples of Health Institutions Functioning as Museums</i>	

Kitap Tanıtımı

Atilla Batmaz	38-40
London, Gloria, <i>Wine Jars and Jar Makers of Cyprus: The Ethnoarchaeology of Pitharia</i> , Astrom Editions, Nicosia, Kıbrıs, 2020, xxii+218 sayfa, Sert kapak, ISBN: 978-9925-7455-5-5	

Editörden

Dergimizin 2021 Kasım sayısında “Köprü Mühendisleri Olarak Roma Lejyonları: İmparatorluğun Doğu Sınırındaki Köprü Örnekleri Üzerinden Bir İnceleme” başlıklı araştırma makalesi; “Yukarı Mezopotamya’da Tarihöncesi Toplumların Kültürel Etkileşim ve İletişimine Dair Kuramların Antropolojik Bağlamı” ve “Kültürel Mirasın Simgesel Öğeleri: Müze İşlevi Kazandırılan Sağlık Kurumlarına Örnekler” başlıklı iki derleme makale ile “London, G. 2020. Wine Jars and Jar Makers of Cyprus: The Ethnoarchaeology of Pitharia” kitap tanıtımı okuyucularımıza sunulmuştur.

MASROP E-Dergi 2004 yılında kurulup 2007 yılında yayım hayatına geçtiği günden itibaren 17 yılı geride bırakmıştır. Geçen süreç içerisinde aksaklıklara karşın tüm geriye dönük sayılar ve içerikleri bugün hem dergipark (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/masrop>) hem de derginin internet sayfası (<http://masrop.org/>) üzerinden açık erişimdedir. 2004’de kurucuları; 2005-2010 arasında muhabir üyeleri arasında; 2011-2016 yıllarında editor yardımcılığı ve 2017’den itibaren de editörlüğünde görev aldığım, bir avuç genç gönüllünün emekleriyle kurulan MASROP E-Dergi; şu an *EBSCOhost Academic Search Complete, Academic Journal Index, WorldCat* ve *ASOS İndeks* alan indeksleri tarafından taranmaktadır. Kurulları ve içeriği de geçen zamanda gelişerek şu anki halini almıştır. Kuruluşundan buyana genç akademisyenlerin de yayım yapabilme alanı olma özelliğini korumaktadır. Dergimiz her ne kadar *EBSCO* gibi uluslararası veri tabanlarında taranıyor olsa da ulusal hakemli dergi konumundadır ve bunu koruyacaktır.

Alan editörü belirlenmemiş dallar için akademisyenlerimizden gelecek tekliflere açık olduğumuzu belirterek, derginin işleyişe ve sürecine katkı sağlayan bilim insanlarına teşekkür ediyorum. 2022’nin hepimize, yoğun bilimsel tartışmalarla verimli geçmesini diliyorum.

Edirne 2021

**Kültürel Mirasın Simgesel Öğeleri:
Müze İşlevi Kazandırılan Sağlık Kurumlarına Örnekler**
*Symbols Of Cultural Heritage:
Examples of Health Institutions Functioning as Museums*

Yaşar Özrili* - Ayşenur Sezgin Özrili**

Öz

Mimari yapıların bazılarında tarihsel, sosyal, kültürel, sanatsal ve turizm amaçlarına yönelik fonksiyonel biçim veya görev değişimi yaşanabilmektedir. Geçmişte önemli olaylara şahitlik eden bu sebeple bulunduğu kentin hafızası niteliğinde bulunan mimari yapılar, bazı kentlerin simgesi haline gelmiş mekânlar olarak hatırlanmaktadır. Kültürel miras açısından önem arz eden bazı tarihi yapılarda hem orijinal dokusunun korunması hem de işlev değişikliği sayesinde başka bir alanda hizmet vermeleri gerekçeleriyle işlev farklılıklarına gidilmektedir. Bu yapılardan bazıları ilk yapıma amacı ile işlev değişikliğinden sonra da aynı amaç ile hizmet vermeye devam etmelerine karşın, bazıları da orijinal kurgulanma amacının dışına çıkarak başka bir işlevi olan mimari hüviyete kavuşturulabilmektedir. Fonksiyonel anlayış değişikliğine gidilen yapı örneklerinden bir grubunu da sağlık kurumları oluşturmaktadır. Bu çalışma kapsamında Anadolu'dan beş müze örneğine değinilmiştir. Bu müzelerin fiziki durumları, sergileme biçimleri, kültürel ve sosyal açıdan ele alınarak değerlendirilmektedir. Sağlık yapılarının müzeye dönüştürüldükten sonraki yeni hizmetleri akabinde edindikleri pozisyonun doğurduğu gelişmeler ve bu durumun ziyaretçi üzerindeki etkisi araştırılmaktadır. Çalışmada belge analizi ve tarama modeli yöntemi uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müze, İşlevsellik, Sağlık, Kültür, Yapı, Turizm

Abstract

In some architectural structures, functional form or task changes can be experienced for historical, social, cultural, artistic and tourism purposes. Architectural structures, which have witnessed important events in the past and are therefore characterized as the memory of the city in which they are located, are remembered as places that have become the symbols of some cities. Some historical buildings, which are important in terms of cultural heritage, are subject to functional differences due to both the preservation of their original character and the fact that they serve in another area thanks to their change in function. Although some of these structures continue to serve with the same purpose after the change of function with the original purpose of being built, some of them can be brought to an architectural identity, which has another function, by going beyond the original construction purpose. One of the examples of buildings that have undergone changes in functional understanding is health institutions. Within the scope of this study, five museum examples from Anatolia are referenced. The physical conditions of these museums and their forms of exhibition are evaluated in terms of cultural and social aspects. The new duties of the health buildings after they are transformed into museums, the developments caused by the position they have acquired and the effect of this situation on the visitors are investigated. In the study, document analysis and the scanning model method were applied.

Keywords: Museum, Functionality, Health, Culture, Building, Tourism

* 100/2000 YÖK Doktora Programı Öğrencisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, yozrili@gmail.com ORCID ID: 0000-0003-4495-0705

** 100/2000 YÖK Doktora Programı Öğrencisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, aysenur65sezgin@gmail.com ORCID ID: 0000-0002-5159-9426

Giriş

Müzeler, sanatsal, bilimsel, geleneğe ait, tarihi, teknoloji ve doğaya ait alanlarda geçmişin, bugünün izlerini içinde barındıran, görerek, işiterek, uygulama yaparak, hatta yaşayarak öğrenmenin gerçekleştiği, halka açık heyecan verici öğrenme mekânlarıdır (Buyurgan ve Buyurgan 2020: 68). Müzeler, değişen hayat koşullarında, düşünce, görsel zenginlik, farklı diyalog çeşitliliği, geçmiş birlikteliği, çağdaş müze olma vb. özelliklere haiz yeni bir düzlemde hareket etmektedir. Daha sistemli ve organize çalışma kabiliyeti gösteren müzeler, sosyal, kültürel, toplum odaklı, iletişim ve finans yönetimi süreçlerine de vakıf, psikolojik ve felsefi temelli argümanlara da sahiptir. Çağdaş müzecilikte yeni tasarlanan, yeni yapılacak olan müzeler için postmodern mimarinin ilkeleri perspektifinde hareket edildiği dikkat çekmektedir. Ayrıca toplumsal, kültürel ve sosyal etkiler sonucu günün ihtiyaçlarına göre yeniden işlev verilerek tarihi değeri olan bazı yapılar da, müzeye dönüştürülerek; mimari estetik ve tarihi değerleri nedeni ile koruma altına alınarak, çağdaş müze mimarisine göre şekillendirilmiştir. İşlev değişikliğine uğramış ve büyük oranda olumlu sonuç alınmış yapıların örnekleri incelendiğinde bu yapıların genellikle anıtsal yapılar olduğu görülmektedir (Feilden 1994). Türkiye’de yeni müze binası olarak tasarlanan veya bazı anıtsal yapıların müzeye dönüştürülmesiyle ortaya çıkan çok fazla müze yapısı mevcuttur. Bu fonksiyonel dönüşümlerin en önemli iktisadi sebeplerinden biri de kültür turizmine katkı sağlamak gagesidir.

Ülkemizde resmi kanun ve yönetmelikler dâhilinde tarihi öneme sahip bazı yapılar, birtakım manevi ve maddi değerleri barındırması sebebiyle, korunması gerekli yapılar ya da yapı topluluğu şeklinde değerlendirilmektedir. Koruma ve yeniden işlevlendirme yöntemlerinin uygulanmasıyla; yapıların ve kentlerin sürekliliğinin sağlanması, topluma sağlıklı bir tarih bilinci kazandırılması amaçlanmaktadır (Gazi ve Boduroğlu 2015: 57-59). Bazı tarihi öneme sahip yapılar¹ kültürel, ekonomik ve turizm amaçlı olarak müzeye dönüştürülmüştür (Sade 2005: 1). Zira işlev değişikliği çabaları bir takım toplumsal çağdaş gereksinimlerin de göz önünde bulundurulmasını gerekli kılmaktadır. Ayrıca bu çalışmalar yapılırken mimari dokuyu koruma anlayışı da önemlidir. Burada asıl amaç kullanılmayacak durumda, tarihi değeri olan mimari yapıları, hem iklimsel (kimyasal ve mekanik) tahribattan kurtarmak hem de bu yapılara, mekân ve yapısal özellikleri ile örtüşen çağdaş bakış açısıyla yoğrulmuş yeni kullanım olanakları sağlamaktır (Gazi ve Boduroğlu 2015: 58). Tarihi bir yapıya müze işlevi verilirken; yapının bulunduğu bölgenin fiziksel, tarihsel ve kültürel yapısının durumuna bakılmalıdır. Stratejik plan çalışmaları ve ön projelendirme yapılmalıdır. Mimari restorasyon düzenlemeleri yapılmalıdır. Müzeye dönüştürülecek yapıda müzebilim anlayışına uygun ve sergilenecek eserlerin durumuna göre salon ve sergileme alanları oluşturulmalıdır. Yapının fiziksel durumunun ısı, hava ve nem açısından eserler için uygun olmasına dikkat edilmelidir (Erbay 2009: 302).

Çoğunlukla toplumun hafıza yapıtaşı olan bazı tarihi binaların, plan şemasının, mekân kurgusunun ve malzemelerinin korunarak müze olarak yaşatılmaya çalışılması tüm mimari, teknolojik ve artistik öğelerini koruyarak olabildiğince özgün şekilde gelecek kuşaklara aktarılması, toplumsal bir faaliyete tahsis edilmesi, o müzenin kent ve kent kültürüne kazandırılarak yaşatılması, kültür turizmi açısından da oldukça önemlidir (Özrili 2020: 88).

¹ Eski sanayi yapıları, kışlalar, saraylar, medreseler, bedestenler manastırlar, mevlevihaneler, kaleler, konutlar, hastane ya da sağlık kurumları, tersaneler, hamamlar, depolar.

Türkiye’de Tarihi Yapılarda İşlev Değişikliği İle İlgili Yasal Düzenlemeler

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 15. maddesinin (a) bendine göre: *“Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idareleri ve mahalli idare birliklerinin tescilli taşınmaz kültür varlıklarını, koruma bölge kurullarının belirlediği işlevde kullanmak kaydıyla kamulaştırılabilir. Bu maksat için, Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesine yeterli ödenek konur”* denilmektedir.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 15. maddesinin (b) bendine göre: *“Menşei vakıf olup da çeşitli sebeplerle kısmen veya tamamen gerçek ve tüzelkişilerin mülkiyetine geçen korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ve bunların korunma alanlarının kamulaştırılmaları, Vakıflar Genel Müdürlüğüne yapılır”*².

Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmada mimari yapıların işlev değişikliği ile müzeye dönüştürülerek yeni bir boyut edinmesinin ve farklı bir nitelik kazanmasının doğurduğu sonuçlar üzerinde durulmaktadır. Müze olan mimari yapıların, müzebilim alanındaki faaliyetlerinin, müzeciliğin temel prensipleri ile ne derece örtüştüğü, toplumun beklentilerini karşılama oranı amaçlanmaktadır. Kültürel mirasın belleği niteliğinde bulunan müzelerden sağlık müzeleri kategorisinde olanlar çalışma kapsamında ele alınarak bu müzelerin nasıl tasarlandığı, müze işlevini nasıl yerine getirebildiği ve sonraki kuşaklara aktarımındaki önemine vurgu yapılmaktadır. Sayıları her geçen gün artan bu müzelerin transdisipliner özelliği gereği birçok bilim dalı ile temasta olması, birer hafıza odası şeklinde anımsanmasının, sağlık bilimiyle ilgili eserlerin muhafaza edilmesinin ve aktarımının nasıl gerçekleştirildiği bu çalışmanın önemli noktalarından bazılarıdır. Amasya Sabuncuoğlu Tıp ve Cerrahi Tarihi Müzesi, Edirne İkinci Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi, İstanbul Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Müzesi, Ankara Gülhane Tıp Tarihi Müzesi, Kayseri Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Müzeleri bu çalışmada ele alınan örnek müzeler olup bu müzelerin işlev değişikliği sonrası fiziki durumları, tıp tarihindeki gelişmelere nasıl öncülük ettikleri, koleksiyonlarının sergileme tasarımları ve müzelerdeki teknolojinin nasıl kullanıldığı ele alınmaktadır. Ayrıca bu müzelerde her yaş grubundan insanların sergilenen objelerle temasa geçerek etkileşimde bulunmasının önemine de vurgu yapılmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, belge analizi ve veri toplama yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. Belge analizi, araştırılmaya konu olan çalışmanın, özgünlüğünü ortaya koymasına yardımcı olabilecek kaynakları elde etme ve çalışmaya yönelik yeni kavramların üretilerek ele alınıp araştırılmasıdır. Müze bilim çalışmaları odaklı bilgi toplamayı sağlayan özellikle çevrimiçi platformlarda yazılı materyallerin ve kaynakların analizini kapsamaktadır. Toplumun entelektüel bilgi birikimine katkı sağlamak, kültürel miras kavramı ile verilmesi düşünülen mesajın ne demek olduğunu idrak edebilmek, eser korumak bilinci ve hassasiyet geliştirilmesine olanak tanımak, ayrıca topluma karşı anlam arayışının sorumluluğu içinde yeni müze temasıyla ziyaretçiyi katılımcıya dönüştüren müzecilikte, mimari işlev değişimlerinin ortaya konulması çabaları bu çalışmada kullanılacak yöntemin parametreleridir. Katılımcı ya da kullanıcı diye de adlandırılan müze ziyaretçilerinin, müzedeki deneyimlerine duyulan önem ile ziyaretçiyi bilgi çağına hazırlayan bir zeminde, istedik kazanımlarla donatarak ilerlemeyi hedeflemektedir. Sonraki kuşaklara sağlıklı bilgi aktarımında önemli bir pozisyonu bulunan

² Resmi Gazete Tarihi: 23/7/1983 tarihli 18113 sayılı resmi gazeteden alınmıştır.

müzelerin, modern çağdaki kendini konumlandırış biçiminin altında yatan motivasyonu doğru ölçmek, bilimsel metotların önemini ortaya koymaktadır.

Türkiye’de Müzeye Dönüştürülen Sağlık Kurumu Örnekleri

Sabuncuoğlu Tıp ve Cerrahi Tarihi Müzesi

Müze, Amasya şehir merkezinde bulunmakta olup İlhanlı Döneminden günümüze ulaşan nadir örneklerdendir. İlhanlı Hükümdarı Sultan Mehmet Olcayto ve hanımı Uduz Hatun adına Anber Bin Abdullah tarafından 1308-1309 yılında yaptırılmıştır (Uzantı 1)(Resim 1). Yapı dikdörtgen planlı olup Anadolu’daki açık avlulu medreselerin plan tipolojisine benzer özellikler göstermektedir (Resim 2). Evliya Çelebi yapıyı “Misikinler Tekkesi” olarak isimlendirmektedir (V. G. M. 1983). Yapının özellikle ön cephesi sanat işçiliği bakımından çok değerlidir. Taç kapısı görülmeye değer sanat işçiliği göstermektedir. Taçkapı geometrik, mukarnas, sütunce vb. mimari süsleme unsurları ve mimari öğelerle hareketlendirilmiştir (Resim 3). Taç kapının kilit taşında, sadece Amasya Şifahanesi ‘ne özgü olarak diz çökmüş vaziyette insan kabartmasına da yer verilmiştir. Bu yönüyle, Anadolu’da ilk defa rastlanılan bir özellikte ikonografik bir mesaj barındırmaktadır.

Yapıda kesme taş işçiliği görülmekte ve yapının iki köşesine silindir biçiminde dayanaklar yerleştirilmiştir. Müzenin avlu bölümü dikdörtgen planlı olup çevresinde revak sırası dizilmektedir. Revakların gerisinde çeşitli odalar yer almaktadır. Sivri kemerli açıklıklarla avluya geçiş yapılmaktadır. Avludaki kemerler ve sütunları Türk İslam sanatının teknik özelliklerini ve mimari süslemelerini yansıtmaktadır.

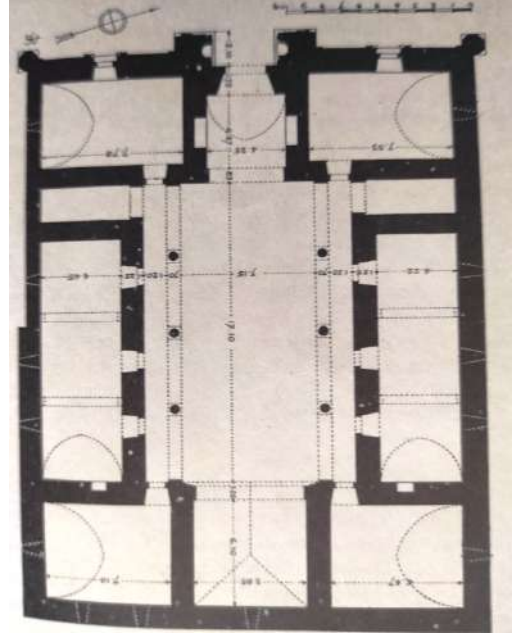
Medrese yapısı 1999 yılına kadar Belediye Konservatuarı olarak kullanılmış, 2011 yılından itibaren de müzeye dönüştürülerek Sabuncuoğlu Tıp ve Cerrahi Tarihi Müzesi adını almıştır (Uzantı 1). Müze, Anadolu’da müzikle tedavi yapılan ilk hastane olarak da bilinmektedir. Bu mekânda sadece fiziksel hastalıklar değil akıl hastalıkları da tedavi edilmiştir. Hastalıkların tedavisinde müzik ve su kullanılmıştır. Müzede musiki ile tedavinin yapılması, bu müzeyi diğerlerinden farklı kılan en önemli ayrıntı olmaktadır. Dolayısıyla müzik aletlerinin sergilenmesi ön planda tutulmuştur. Sergileme esnasında müzikli dinletiler de izleyicilere dinletilmektedir.

Ana eyvan içerisinde balmumundan karakterlere yer verilmiştir. Bu figürler musiki grubunu temsil etmektedir (Resim 4). Dönemin giysileriyle ve her figürün kendine has enstrümanı ile sergilendiği bu kompozisyon Selçuklu Çağı sosyal hayatıyla ilgili veriler barındırması açısından önemlidir. Yapının mimarisi sergilenecek eserlerin ve dönemin kültürel özelliklerine uyum biçimde tasarlanmıştır.

Yapının Selçuklu Dönemini sergileyen ana temasına paralel bir anlayışı destekler mahiyetteki orijinal mimari duruşu, müzedeki eserlerin ve ana konunun aktarımında ekstra bir olumlu etki yaratmaktadır. Sabuncuoğlu Tıp ve Cerrahi Tarihi Müzesi’nin bir bölümünde de Sabuncuoğlu Şerafettin, kendine has tedavi yöntemlerinden biri olan kızgın metalle dağlama yapar vaziyette tasarlanmıştır (Resim 5). Müzede Sabuncuoğlu Şerafettin’in “Kitâbü’l-Cerrahiyyeti’l-İlhaniyye” adlı eseri içerisindeki görüntülerden yararlanılarak diş tedavisi, kırık, çıkık tedavisi, gibi cerrahi yöntemlerde kullanılan araç gereçlerin imitasyonları da sergilenmektedir (Uzel 2014: 121).

Resim 1. Gabriel tarafından çizilen restitüsyon

Resim 2. Sabuncuoğlu Tıp Müzesi planı

Resim 3. Sabuncuoğlu Tıp Müzesi Taçkapısı

Resim 4. Ana Eyvan ve Balmumu Örneği

Resim 5. Balmumu Sergileme Örneği

İkinci Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi

Müze Edirne merkezde yer almaktadır. Müzeyi meydana getiren külliyenin temeli 1484 yılında Sultan II. Bayezid tarafından atılmış olup, 1488’de yine II. Bayezid tarafından hizmete açılmıştır. Külliyenin kuruluşundaki amacı Edirne’nin bir darüşşifa yapısına (hastane) ihtiyacından doğmuştur. Külliye, cami, medrese, tabhane, imaret, çifte hamam, değirmen, köprü ve su depolarından oluşan yapı birimlerinden oluşmaktadır. Bu birimlerin bir kısmı günümüze ulaşamamıştır. Darüşşifa yapısı külliyenin ana yapısını oluşturmaktadır. Günümüzdeki sağlık müzesi de külliyenin darüşşifa biriminde yer almaktadır (Resim 6). Darüşşifa bölümü üç kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısmı oluşturan avlu alanında poliklinik, özel diyet mutfağı ve personel odaları, ikinci bölümde ilaç deposu ve üst düzey personele ait birimler, üçüncü bölümde ise altısı kişilik, dördü yazlık yatak odası ile bir musiki sahnesi yer almaktadır (Kazancıgil 1997: 5).

Darüşşifa, Osmanlı klasik dönemi plan tipolojisini yansıtmaktadır. Bu esere plan benzerliği olarak Süleymaniye Darüşşifası ve Darüttıbbi örnek gösterilebilir. Yapı, kare planlı revaklı, açık avlulu olarak düzenlenmiştir. Günümüzde modern hastane sistemi tarzında hizmet veren şifahanede, Selçuklu Döneminde bir başhekim, iki hekim, iki göz uzmanı, iki operatör, bir eczacının yanı sıra on üç kişilik yardımcı sağlık personeli ve idari personel görevlisi hizmet etmekteydi. Darüşşifanın ayrıca on iki kişiden oluşan bir musiki topluluğu da vardı. Musikiyle tedavi edilen bu bölümün akustiği oldukça hassastır. Bu dönemde darüşşifa, günümüz hastane anlayışına uygun olarak her türlü hastalığın tedavi edildiği bir merkez konumundaydı (Kazancıgil 1997: 5). İlk yapıldığı zamanlardan beri hastalarının müzik, su sesi ve güzel kokularla tedavi edildikleri bu tarihi mekân, 1997 yılından bu yana Trakya Üniversitesi tarafından sağlık müzesi olarak düzenlenmiş, 2000 yılında darüşşifanın şifahane kısmı Re adaptasyon Derneği’nin katkılarıyla Psikiyatri Tarihi Müzesi haline getirilmiştir. Ayrıca külliyenin bir parçası olan ve darüşşifanın yanında yer alan tıp medresesi de 2008 yılında müzenin 15. yüzyıldaki tıp eğitiminin nasıl olduğunu yansıtan bir bölüm olarak hizmete açılmıştır.

Müzenin sanatsal düzenlemesinde, bir mizansen tarzında döneminin üslubu ve sosyal gerçeklerinin bilinciyle harmanlanarak oluşturulma hassasiyetine gidilmiştir. Balmumu karakterlerin canlandırılmasında Ortaçağ Osmanlı Döneminin minyatür, vakfiye, şerriye defterleri, tahrir defterleri vb. belge analizleri neticesinde gerçeğine yakın kostüm, malzeme ve ekipmanlarından yararlanılmıştır (Uzantı 2)(Resim 7, 8, 9). Anlatılmak istenen olay örgüsünde, dönemin sosyal hayatının gerçek verileri ile kurgulanma yoluna gidilmiştir. Osmanlı Devleti’nin Fatih Devri hayat tarzının simgesel nesnelere kullanılmaya çalışıldığı bir havada hekimlerin tedavi esnasındaki hareket biçimleri ile devrim sağlanarak olayları olduğu gibi aktarmak düşünülmüştür. Ziyaretçileri etkilemek konuya kilitlenmelerini sağlamak, Ortaçağ dünyasının 15. yüzyıl tedavi yöntemleri hakkında bilgilenmeleri adına somut veriler sunmaktadır. Kısacası şifahanenin yüzyıllar önceki halinin canlandırılması, sözü edilen yaşayan durumu nitelerken aynı zamanda da 15. yüzyıldaki yaşanmışlığa gönderme yaparak geçmiş şimdiki zamanda somutlamaktadır. Mekânsal somutluğu ile müze; fikir, olay, kurum ve insanları kayıt altına alarak bu mekânlarda “önemli” görülen hususlar müzenin odak noktası ve kuruluş söylemini teşkil ederken, “önemsiz” görülen hususları ise ikincil mekânlarda sergilenmekte ve/veya müzede hiç yer almamaktadır (Levi 2011: 131).

Resim 6. Darüşşifa Dış Cephe

Resim 7. Balmumundan Musiki Canlandırmaları

Resim 8, 9. Balmumu Heykellerinden Tedavi Canlandırma Örnekleri

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Müzesi

Müze, İstanbul'un Bakırköy semtinde bulunmaktadır. 1924 yılından beri Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi olarak faaliyet göstermekte olup, Cumhuriyet Dönemi'nin en büyük ruh ve sinir hastalıkları hastanesi olmakla beraber, psikiyatri, nöroloji ve nöroşirurji alanlarında tüm Türkiye'ye hizmet veren sağlık kurumu olmaktadır. Bu sebeple, söz konusu alanların gelişmesinin yanında toplumun ruh ve sinir hastalığına ve kurumlarına bakışının değişmesine de katkıda bulunmaktadır (Erkoç 2007). Hastanenin müzeye dönüşüm çalışmaları, hastanenin eski başhekimi ve "Ruh Hastaları Re Adaptasyon Derneği Başkanı Dr. Faruk Bayülkem'in" öncülüğünde başlatılmıştır. Değişik kişi ve kurumlarla yapılan görüşmelerden sonra Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı Müzecilik Yüksek lisans Programı'ndan destek alınarak Yıldız Teknik Üniversitesi'nin ulusal ve uluslararası işbirliği ve dayanışma anlayışıyla toplumun kalkınmasına ve kalitesinin yükselmesine yönelik eğitim, bilimsel araştırma, teknoloji geliştirme ve sanat çalışmalarına öncülük eden bir üniversite oluşumunu gerçekleştirmek için "Müzecilik Yüksek lisans Programı" koordinatörlüğünde dernek ve hastane işbirliğiyle Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Müzesi olarak 26 Haziran tarihinde açılmıştır (Uzantı 3). Çeşitli onarım ve güçlendirme çalışmalarının ardından, küratöryel aşamada, müze iç tasarımının kurgulamasına geçilerek eserler belirlenmiştir.

Hastane ile ilişkisi bulunan eski ve yeni çalışanların, Bakırköy semti tarihi hakkında fikrîsel katkıları dışında, müzenin sergi ve koleksiyon nesnelerini belirleme aşamasında da faydaları olmuştur. Bunun yanı sıra gönüllülerin yaptığı bağışların katkıları ile müzenin zengin bir eser barındırmasına vesile olunmuştur. Hastane ile anılan Bakırköy semt tarihi hakkında, belgeler taranarak eski fotoğraflar tespit edilerek müzede sergilenmektedir. Müzede görev yapmış en eski personellerden günümüze kadar ki çalışanlarına ve hasta yakınlarına da değinen sergilerde, Bakırköy semtinin müdavimlerinde de söz edilmiştir (Resim 10). Ruh hastalıkları alanında (Psikiyatri, psikolog, vb.) hizmet vermiş önemli hekimler de bu müzede anılmaktadır (Resim 11).

Müzelerin kurulma amaçları ve hizmet politikalarından biri de geçmişle gelecek arasında köprü kurarak süreç hakkında somut ve somut olmayan mirası tanıtmak, muhafaza etmek ve belgelemektir. Bu anlamda Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Müzesi Türkiye’de tıp tarihi hakkında önemli veriler barındırması bakımından ayrı bir değere sahiptir. Müze, aynı zamanda toplumun araştırma, düşündürme, değer verme, sevdirmeye ve koruma kavramları hususunda farkındalık oluşturmak hedefleri olan evrensel mekândır. Halkla olan iletişimini sağlıklı bir zeminde gerçekleştirebilmek adına hastanenin tıp tarihi içerisindeki yeri ve önemini vurgulayarak ziyaretçilerle iletişimini güçlendirmektedir. Müzede yapılan etkinliklerle, hastanenin tarihsel önemi konusunda, somut ve soyut tüm kültürel mirasın korunmasına yönelik bir bilinç oluşturularak; sahip olduğu kültürel mirasın toplanması, belgelenmesi, korunması ve sergilenerek tanıtılması sağlanmaktadır (Resim 12).

Müzede hastanenin tarihi gelişimi, “Bimarhane’den Hastaneye”, “1930’lu yıllar”, “1940’lı 50’li yıllar”, “1960’lı ve 1970’li yıllar”, “1980’li yıllar” ve “1990-2000’li yıllar” ana başlıkları altında kronolojik olarak sunulmaktadır (Resim 13). Her bir bölümde bilgilendirme etiketleri ile beraber o dönemle ilgili eserlerin sergilendiği vitrinler yer almaktadır. Müzenin sergi alanı bir adettir. Kronolojik olarak görev yapan doktorlara değinen bir bölüm daha bulunmaktadır. Bu bölümde ilgili başhekimin bu odada görev yaptığına dair sergilere yer verilmiştir. Ayrıca doktorlara ait belge, malzeme ve teçhizatları da yer verilmiştir (Uzantı 4).

Resim 10. Doktorlardan Birine Ait Anı Köşesi

Resim 11. Karikatür Köşesi

Resim 12. Müzeden Etkinlik Faaliyetleri Örneği

Resim 13. Sergileme Salonu

Gülhane Tıp Tarihi Müzesi

Gülhane Tıp Tarihi Müzesi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi bünyesinde 14 Mart 1988 tarihinde Ankara'da kurulmuştur. GATA'ya bağlı bir müze olarak kendini konumlandıran bu yeni müze, eklenen yeni bölümleri ile ondört yıl kadar varlığını sürdürmüştür. Gülhane'de kütüphane ve depolarda korunan bazı malzemeler küçük bir salonda teşhir edilmeye başlanmıştır. Genel tıp tarihi ve Türk tıp tarihi ile ilgili objelerle birlikte, askeri tıp tarihi, askeri sıhhi hizmetler, harp cerrahisi hakkında belge ve fotoğraflar müzenin koleksiyonlarını oluşturmaktadır (Resim 14). Gülhane Askeri Tıp Akademisi, 2008 yılında Ankara'da Sağlık Bilimleri Üniversitesi Gülhane Tıp Fakültesi bünyesinde, şimdiki binasına taşınmıştır. 100. kuruluş yıldönümü kutlamaları sırasında yeni eklenen bölümleriyle 900 m²'lik bir iç alana sahip müze, bugünkü halini almıştır (Uzantı 5).

Müzede ilk bölümde şehit edilen sağlık mensupları için bir anıt bulunmaktadır. Hemen giriş bölümünde yer alan cam vitrin içerisinde Atatürk'ün ölüm yılında gazetelerde yayınlanan sayfalara yer verildiği görülmektedir. Müzenin ana salonunda yirmi adet büyük ve küçük cam vitrin sergileme biçimi bulunmaktadır (Resim 15). Bu alandaki sergide hastanenin tarihi süreci fotoğraflarla aktarılmaktadır. Hastanenin açılışlardaki merasim görüntüleri, hastanenin yapımı esnasında etkileri bulunan şahıslar, akademisyenlere dair bilgiler bulunmaktadır. Kurtuluş savaşı yıllarında, Çanakkale cephesinde ve bazı cephelerde kullanılan sağlık malzemeleri ekipmanlarına da yer verilmiştir (Resim 16, 17). Bu objeler; ilaçlar, sargı malzemeleri, kesici aletler, ilk yardım malzemeleri, diş çekim araçları gibi sıhhiye teçizatlarından meydana gelmektedir. Bir başka sergi vitrininde sağlık çalışanlarının giymiş oldukları kıyafetler, seyyar banyo, çadır, askeri kamuflaj, medikal araç ve gereçleri, dezenfektan, sterilasyon ilaçları, kimyasal temizlik malzemeleri, branda, pediatri gereçleri sergilenmektedir. Zemin katta Alman İmparatoru II. Wilhelm'in II. Abdülhamit'e hediye edilen doksan altı adet diş protezi gösteriminin canlandırıldığı bir vitrin daha bulunmaktadır. Müzede ayrıca Sürrealist ressam Salvador Dali tarafından yapılmış olan tıp biliminin simgesi olan yılan sembollerine ait fotoğraflar, Çankırı Darüşşifa'sın da bulunan yılan kabartmalarına da yer verilmiştir (Uzantı 6). Müzede bulunan diğer vitrinlerde; Anadolu'da kurulmuş, hastane hizmeti veren tıbbi kuruluşların haritaları, eski Müslüman hekimlerden olan İbni Sina'nın resimleri, ilk resimli Türkçe tıp kitabı "Cerrahiyet-ül Haniye", dağlama ile ilgili bir düzenleme, Hacı Paşa ve Hekimbaşılık ile ilgili görüntüler yer almaktadır (Uzantı 7).

Günümüzde yeni müzecilik anlayışı ile yeni aktiviteler tasarlamaya çalışan GATA Tıp Tarihi Müzesi, yeni koleksiyonlar ile gelişme projeleri yapmaktadır. Özellikle Askeri Tıp Tarihi konusunda kendisini daha çok geliştirerek ve zengin bilgi ve belgelere sahip olarak izleyicilerine muazzam bir bilgilendirme ortamı sunmayı amaçlamaktadır.

Resim 14. Müze Sergileme Salonu Giriş

Resim 15. Sergileme Vitrin Örneği

Resim 16. Sergilenen Tıp Aletleri Örneği

Resim 17. Cam Vitrin İçerisinden Sergilemeler

Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Müzesi (Selçuklu Uygarlığı Müzesi)

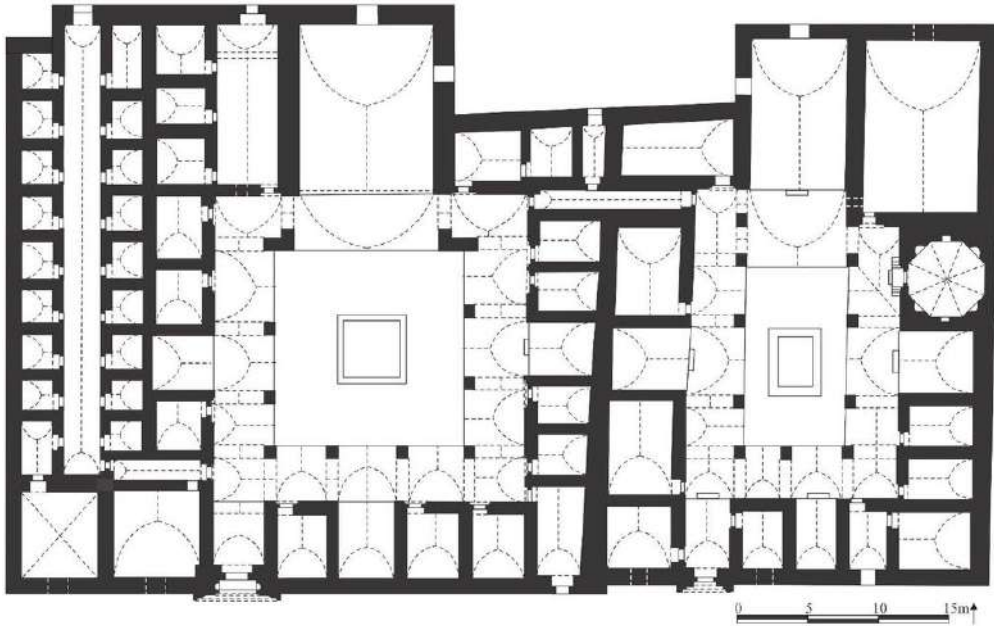
Tıp tarihi müzelerinden bir diğeri, Erciyes Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü tarafından 14 Mart 1982’ de açılan Gevher Nesibe Şifâhiyesi ve Tıp Tarihi Müzesidir. Bu müze, Kayseri merkezde yer almaktadır. Yapı, Anadolu Selçuklular Döneminde Gevher Nesibe hanımın vasiyeti üzerine yaptırılmıştır. Kayseri’de medrese ve sağlık kurumu olarak tasarlanmış kompleksin halk arasındaki tabiri çifte medrese şeklindedir (Resim 18). Yapı, birbirine bağlı iki medreseden oluşmaktadır. Medreselerden biri tıp (eğitim) amaçlı, diğeri ise sağlık kurumu (şifaiye) şeklindedir. Tonozlu uzun bir koridorla şifahane medreseye bağlanmaktadır. Anadolu Selçuklu medrese geleneğinin açık avlulu tipinde olan bu yapılar, dört eyvanlı medreseler grubuna girmektedir. Eyvanların yan taraflarında odalar yer almaktadır (Resim 19). Kuzeydoğu köşede sekizken gövdeli klasik bir Anadolu Selçuklu türbesi yer almaktadır. Şifahanenin batı cephesinde ise taç kapısı bulunmaktadır (Gündüz 2018:7).

Tematik bir müze olan Gevher Nesibe Tıp Tarihi Müzesi ya da Selçuklu Uygarlığı Müzesi’ne, Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından Bizans, Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemlerine ait beş yüz eser kazandırılmıştır. Türk sanatı alanında uzman küratörler aracılığıyla, müzenin sergi ve koleksiyon tasarımları düzenlenmiştir. Müzenin ana konusu Selçuklu uygarlığı ve kültürüdür. Selçuklu dünyasının sosyal hayatına dair, güncel objeler,

sanat unsurları, inancın nesneye yansıyan simgeleri, saray hayatı, sıradan vatandaşların yaşamsal maddi öğelerinden örnekler sergilenmektedir. Bunun yanı sıra tıp medresesinde farmakolojik nesnelere geniş yer tutmaktadır. Eczacılık mesleğine ilişkin teçhizatlar, ilaç yapım şişeleri, cerrahi aletler de bulunmaktadır. Türkiye’de ilk defa bir müzede görme engelli şahısların müze gezileri için tasarlanan *brail* alfabesi ile yazılmış bilgilendirici bölümler ve imitasyon türü eserler, açık avluda bir yol kuşağında hazırlanmıştır (Uzantı 8).

Müze de interaktif bir masa, eserlerin detaylı ve yakından incelenme birimleri, interaktif (etkileşimli) harita, etkivizyon, dijital bilgilendirme ekranları, dijital sesli duvar (sihirli duvar), hologram uygulaması, animasyon gösterileri, sanal ortamda kıyafet düzenlemesi, zaman haritası vb. teknolojik sergileme sistemleri kullanılmaktadır. Ayrıca müzenin bir adet kafeteryası, bir adet mağazası, eğitim etkinlikleri için atölye ve sınıflar da mevcuttur (Gündüz 2018: 15)(Resim 20, 21, 22). Tüm bu uygulamalar müzenin geleneksel müzecilikten yeni müzeciliğe daha çok uyum sağladığını göstermektedir.

Müzenin belli başlı sergileme bölümleri şunlardır: Tıbbı-ı Nebevi, Gevher Nesibe Eyvanı, Atatürk ve Askeri Hekimleri, Gevher Nesibe Sultan Mescidi ve Sandukası, Kışlık Dershane, İbn-i Sina Eyvanı, Yazlık Dershane, Kütüphane, Selçuklu Kıyafetleri, Eski Türk Hekimleri, Sertababet, Eczane, Adli Tıp Tarihi, Dişçilik Tarihi, Hasta Odası, Hemşirelik Tarihi, Gevher Nesibe Tıp Tarihi Hekimleri, Kayseri ve Civarı Şifalı Sular, Son Asır Türk Hekimleri, Eczacılık Tarihi ve Haç Hazırlama, Akşam Nakahat Eyvanı, Hasta Muayene Yeri, Ameliyathane ve Cerrahi Aletler, Türk Tıbbında Gelişim, Tıp Tarihi Araştırma Enstitüsü, Sabah Nakahat Eyvanı, Akıl Hastanesi Ruh Hastalıkları Psikiyatri Koğuşları olarak düzenlenmiştir.

Resim 18. Gevher Nesibe Tıp Tarihi Müzesi Rölöve planı, (Kutlu 2017).

Resim 19. Gevher Nesibe Eyvani

Resim 20. Balmumu Canlandırma Örnekleri

Resim 21. İnteraktif (Etkileşimli) Harita Sergileme

Resim 22. Bilgilendirme Pano Örneği

Sonuç

Tarihte darüşşifa, şifahane, ya da benzer amaçlı tıp hizmeti veren mimari yapı örneklerinden günümüzde müze olarak işlev değişikliği yaşamış kurumlarla ilgili çalışma örneklerinde münferit akademik yayın bulunmaktadır. Söz konusu çalışmalarla ilgili olanlar da genellikle tek bir yapı üzerinden ele alınmıştır. Sağlık kurumundan müzeye dönüştürülen eser örneklerinin konu edinildiği bu çalışmada ise beş yapı örneği perspektifinden ağırlıklı olarak nesnelere sergileme türüne vurgu yapılmaktadır. Bunun yanı sıra çağdaş müzecilik ışığında ziyaretçilerin müze gezilerinde daha çok keyif almalarını sağlamak amacıyla küratöryel süreçlerin sergi ve koleksiyon tasarımlarındaki önemine de değinilmiştir. Dolayısıyla müzeye dönüştürülen tarihi geçmişini taşıyan simgesel nitelikli yapıların yeni kazandıkları statünün fonksiyonlarının eser sergileme durumlarına, teknolojik sergileme türlerine, tematik kurgunun klasik teşhirden farklı yönlerine kadar yeni özellikler bu çalışmada daha farklı bir zeminde ele alınmaya çalışılmıştır. Müzeye dönüştürülen yapıların fiziksel gerçekliğinin eserlerin tanzim ve teşhirindeki planlamaya olan uyumu ve müzenin ana temasına olan yatkınlığının araştırılması yeni bir bakış açısıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Tarihi bir olayın ya da geçmişte önemli olayların yaşanmış olduğu maddi kültür unsurlarının hem zamanın kimyasal ve mekanik tahribatından korunması hem de mimari dokusu ile örtüşen ancak işlev değişimine uğrayarak yeniden hizmet vermesinin, sosyal açıdan, turizm, sanat kavramları açısından önemine değinilmeye çalışılmıştır.

Müzelerin kendi prensiplerine paralel olarak içerdikleri temalar; psikiyatri tarihi, insan psikolojisinin önemi, insan davranışlarının altında yatan motivasyon kaynağı ile ilgili farkındalık, sosyal kapsayıcılık, başlığında dikkatleri çekmek için müze izleyicilerini sorgulamaya davet etmektedir. Çalışmaya konu edinilen müzeler, kalıcı, sureli ve süresiz sergileri kullanmakta ve bu bağlamda güçlü bir toplumsal katalizör olarak işlev üstlenmektedir. Ayrıca dezavantajlı gruplara karşı her türlü hoşgörüsüzlüğü yenmek amacıyla bu müzeler, etkin bir şekilde çalışmaktadır.

Bu çalışmada ele alınan müze örnekleri dışında Türkiye’de ve dünyanın diğer ülkelerinde daha başka müzeler de bulunmaktadır. Türkiye’den örnek vermek gerekirse; Hafsa Sultan Şifahanesi Tıp Tarihi Müzesi, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Müzesi, Cerrahi El Aletleri Sağlık Müzesi, Türk Eczacılık Tarihi İhtisas Müzesi, Tokat Muineddin Süleyman Darüşşifası, Ankara Veteriner Anatomi Müzesi, Hemşirelik – Ebelik Müzesi, Bedros Şirinoğlu Müzesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Müzesi, Bursa Sağlık Tarihi Müzesi, İstanbul Sağlık Müzeleri gösterilebilir. Edirne Keşan’da Tarihi Cephe Gerisi Hastanesi, Kent Müzesi olarak tasarlanmakta ve 2022 yılında açılması planlanmaktadır. Ayrıca Üsküdar Selimiye Kışlası içinde yer alan Florence Nightingale müzesi ise çeşitli gerekçelerle kapalı durumdadır. ABD Ulusal Sağlık ve Tıp Müzesi, Aziz Jan Hastane Müzesi, Tapestry Müzesi, Vrolik Müzesi, Alman Hijyen Müzesi, Museu da Farmácia, Avustralya’daki Brisbane Müzesi, Bethlem Museum of The Mind, Museo Laboratorio della Mente Müzeleri de dünyadaki diğer sağlık müzeleri olarak hizmet vermektedirler.

Kaynakça

- Aslanapa 1984: Aslanapa, O., *Türk Sanatı*, İstanbul, 1984.
- Buyurgan ve Buyurgan 2020: Buyurgan, S. ve Buyurgan, U., *Sanat Eğitimi ve Öğretimi Eğitimin Her Kademesine Yönelik Yöntem ve Tekniklerle*, Ankara, 2020.
- Erbay 2004: Erbay, F., “The Role of Medical Museum In The Education Of Medicine”, Somma, A (Ed.), 39. *The International Congress on the History of Medicine*, İtalya, 2004, 99-102.
- Erkoç 2007: Erkoç, Ş., Prof. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tarihçesi konulu görüşme, 2007.
- Feilden 1994: Feilden, M., *Conservation of Historic Buildings*, Rome, 1994.
- Gazi ve Boduroğlu 2015: Gazi, E. ve Boduroğlu, A.,”İşlev Değişikliğinin Tarihi Yapılar Üzerine Etkileri Alsancak Levanten Evleri Örneği”, *Megaron*, 10 (1), 2015, 57-69.

- Gündüz 2018: Gündüz, F., *Kayseri Gevher Nesibe Dârü’s-şifası ve Tıp Medresesi, Selçuklu Uygarlığı Müzesi*, Kayseri, 2018.
- Kazancıgil 1997: Kazancıgil, R., *Edirne Sultan II. Beyazıt Külliyesi*, Edirne, 1997.
- Köker 1996: Köker, A. H., “Gevher Nesibe Darüşşifası ve Tıp Medresesi”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 14, 1996, 39-42.
- Kutlu 2017: Kutlu, M., “Kayseri Çifte Medrese’de Gevher Nesibe Darüşşifası’nın Konumu Üzerine Bir Değerlendirme”, *STD*, XXVI (2), 2017, 363-377.
- Levi 2011: Levi, S. A., *Hafızanın Dayanılmaz Hafifliği: Arşivlerde ve Müzelerde Türk Yahudi Kadını*, İstanbul, 2011.
- Özrili 2020: Özrili, S. A., “Tarihi Yapılara Müze İşlevi Verilmesi Kapsamında Tokat Arastalı Bedesten Müzesi Örneği”, *Unimuseum*, 3 (2), 2020, 87-95.
- Sade 2005: Sade, F. Ö., *Türkiye’de Tasarlanmış Müze Yapıları*, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2005.
- Uzel 2014: Uzel, İ., *Hayatı Kişiliği ve Cerrahi Aletleriyle Sabuncuoğlu*, Amasya, 2014.
- V. G. M. 1983: *Türkiye’de Vakıf Abideleri ve Eski Eserler*, Ankara, 1983.
- Yetkin 1963: Yetkin, Ş., “Anadolu Selçuklu Şifahaneleri”, *Türk Kültürü Dergisi*, 10, 1963, 23-24.

Elektronik Kaynaklar

- Uzantı 1: <http://www.amasyakulturturizm.gov.tr/TR,595’22./sabuncuoglu-tip-ve-cerrahi-tarihi-muzesi.html> E. T. 10.07.2021
- Uzantı 2: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44003/edirne---sultan-ii-bayezid-kulliyesi-saglik-muzesi.html> E.T. 13.07.2021
- Uzantı 3: <https://m.bianet.org/kurdi/saglik/110154-bakirkoy-ruh-ve-sinir-hastaliklari-hastanesi-muzesi-acildi> E. T. 13.07.2021
- Uzantı 4: <https://bakirkoyruhsinireah.saglik.gov.tr/TR,108924/muze.html> E. T. 13.07.2021
- Uzantı 5: <https://hipokratist.com/gulhane-tip-tarihi-muzesi/> E. T. 14.07.2021
- Uzantı 6: <http://www.sanattanyansimalar.com/yazarlar/savas-sonmez/gulhane-tip-tarihi-muzesi/1869/> E. T. 14.07.2021).
- Uzantı 7: <https://www.tipfak.com/gata-tip-tarihi-muzesi/> E.T. 14.07.2021
- Uzantı 8: <https://www.tetrazon.net/tr/kayseri-selcuklu-uygarligi-muzesi/> E. T. 14.07.2021